

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДИТЯЧОЇ ПЕРІОДИКИ

УДК 37.034:373.3

*Руслана Даниляк, методист навчально-методичного відділу
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДИТЯЧОЇ ПЕРІОДИКИ

У статті виявлено та обґрунтовано шляхи удосконалення морального виховання молодших школярів засобами вітчизняної дитячої періодики у взаємозв'язку форм і змісту урочної та позаурочної роботи. Встановлено, що інтегрування навчального матеріалу з різних предметів початкової школи і виховного матеріалу в змісті дитячого періодичного видання формує особистісний досвід школяра, трансформує знання у цілісність власного образу світу і визначення свого місця у ньому.

Ключові слова: дитяче періодичне видання, молодший школяр, інтеграційний підхід, моральне виховання.

Лит. 6.

*Руслана Даниляк, методист учебно-методического отдела
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко*

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ДЕТСКОЙ ПЕРИОДИКИ

В статье выявлены и обоснованы пути совершенствования нравственного воспитания младших школьников средствами отечественной детской периодики во взаимосвязи форм и содержания урочной и внеурочной работы. Установлено, что интегрирование учебного материала различных предметов начальной школы и воспитательного материала в содержании детского периодического издания формирует личностный опыт школьника, трансформирует знания в целостность собственного образа мира и определения своего места в нем.

Ключевые слова: детское периодическое издание, младший школьник, интеграционный подход, нравственное воспитание.

*Ruslana Danilyak, Methodist of Education and Methodical Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

THE WAYS OF YOUNGER STUDENTS' MORAL EDUCATION IMPROVING BY THE MEANS OF THE NATIONAL CHILDREN'S PERIODICALS

The article identifies and substantiates the ways of improving the moral education of primary school children by the means of national children's periodicals in conjunction of form and content of the curricular and extracurricular school work. The article defines that the integration of educational material on various subjects of the primary school and the educational material in content of children's periodical creates a personal student's experience, transforms knowledge into the integrity of the own image of the world and determination one's place in it.

Keywords: children periodical, primary school children, an integration approach, a moral education.

Постановка проблеми. Проблема морального виховання і використання його засобів є актуальною в усі часи історії педагогіки. У концепції освіти останніх десятиліть проблема морального виховання та засобів його реалізації є одним із завдань національного виховання, мета і цілі якого визначені самим життям і низкою директивних документів, що здійснюють нормативно-правове забезпечення виховного процесу в навчально-виховних закладах. Одним із засобів морального виховання молодших школярів є засоби масової інформації (медіа), зокрема вітчизняні дитячі періодичні видання, що функціонують у сучасному інформаційному просторі у друкованому вигляді українською, російською та

англійською мовами. Однак, вивчення проблеми засвідчує недостатнє використання виховного ресурсу дитячих періодичних видань в організованому процесі навчання і, зокрема, морального виховання в умовах сім'ї та школи.

Аналіз основних досліджень. Проблемі удосконалення морального виховання молодших школярів присвячено низку праць українських педагогів, психологів. Зокрема Н. Бібік, В. Жуковський, М. Влад, О. Огірко, М. Николин, Г. Добощ, А. Калашник, О. Савченко, О. Сухомлинська, Т. Саннікова, О. Шумська розглянули шляхи використання досвіду християнської етики в навчально-виховному процесі початкової школи; О. Маринівська обґрунтувала виховний потенціал застосування інтегральної технології

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДИТЯЧОЇ ПЕРІОДИКИ

навчання; Н. Прилепська розкрила особливості нетрадиційних уроків позакласного читання в початковій школі. Однак, невирішеною є проблема ефективного використання виховного потенціалу дитячої періодики як один із шляхів удосконалення морального виховання молодших школярів, що й обумовило вибір теми даної статті.

Метою статті є виявлення та обґрунтування шляхів удосконалення морального виховання молодших школярів засобами вітчизняної дитячої періодики у взаємозв'язку форм і змісту урочної та позаурочної роботи. У межах визначеної мети необхідно вирішити такі **завдання**:

Виклад основного матеріалу. Для вибору оптимальних шляхів удосконалення морального виховання молодших школярів засобами дитячої періодики нами здійснено вивчення реального стану проблеми. З цією метою ми провели пілотажне (пробне) дослідження у середовищі батьків молодших школярів, вчителів та вихователів початкової школи і власне молодших школярів. Усі вони становлять потенційну читацьку аудиторію дитячих періодичних видань, є суб'єктами процесу морального виховання у школі і поза нею. Респонденти нашого опитування – це: вчителі шкіл м. Дрогобича, м. Львова, Львівської, Тернопільської та Закарпатської областей (усього опитано 100 вчителів); батьки молодших школярів з м. Дрогобича (50 осіб) та смт. Гримайлів Тернопільської області (50 осіб); молодші школярі (4 кл.) з смт. Великий Любінь Городецького району Львівської області (50 осіб) та м. Хуст Закарпатської області (50 осіб).

Завданнями опитування було:

- встановити факт використання дитячих періодичних видань у виховному процесі в умовах школи та в сім'ї;
- виявити особистісну мотивацію молодших школярів у ситуації морального вибору, а також рівень готовності до особистісної відповідальності та його наслідки;
- виявити демографічні, соціокультурні особливості використання дитячих періодичних видань та встановити його мету у виховному процесі в умовах школи та в сім'ї;
- виявити форми і методи роботи з періодичними дитячими виданнями в умовах школи та сім'ї;
- виявити готовність вчителів початкових класів до застосування засобів особистісно орієнтованої технології в процесі морального виховання молодших школярів;
- виявити педагогічні ситуації формування моральних якостей молодших школярів в процесі роботи з періодичними виданнями;

- встановити роль і значення дитячих періодичних видань для формування моральної культури молодших школярів.

Результати опитування вчителів початкових класів з метою виявлення факту використання дитячих періодичних видань у виховному процесі в умовах школи показали, що 60% опитаних не використовують дитячу періодичку ні на уроках, ні в позаурочній роботі. Пояснення були такі: “брак навчального часу”, “відсутність (в сільській місцевості) мережі розповсюдження (продажу)”, “необов'язковість такої форми роботи” тощо. Лише 9 % є абонентами передплати дитячої періодики (“Барвінок”, “Водограй”, “Пізнайко”, “Професор Крейд”), 31% – “зрідка”, “інколи” купують окремі номери тих чи інших дитячих періодичних видань у мережі реалізації, використовують матеріал у підготовці свят тощо. Таку ситуацію не можна вважати задовільною, що спонукає шукати шляхи удосконалення морального виховання молодших школярів засобами дитячої періодики. Результати опитування було використано нами в процесі укладання програми спецкурсу для підготовки та перепідготовки вчителів початкових класів, батьківського лекторію, а також під час розробки методичних рекомендацій щодо використання виховного потенціалу дитячих періодичних видань з метою морального виховання дітей.

Моральне виховання молодших школярів засобами дитячої періодики реалізується в межах школи та поза нею такими шляхами:

- використання виховних можливостей змісту кожного номера дитячої періодики;
- самостійне ознайомлення дорослого (вчителя/вихователя/батьків) із змістом періодичного видання з метою подальшої організованої роботи спільно з дитиною (рекомендації звернути увагу на щось важливе в ілюстрації та змісті, обговорення, читання вголос, розв'язування кросвордів, виконання завдань тощо);
- підготовка та організація самостійної роботи дитини із змістом періодичного видання;
- підбір тем, форм і методів спільної роботи дорослого (вчителя/вихователя/батьків) і дитини із змістом і завданнями періодичного видання;
- міжособистісне спілкування з дитиною в процесі роботи над періодичним виданням відповідно до її віку, індивідуальних особливостей, життєвого досвіду у поєднанні пізнавально-виховної і розважальної мети;
- вирішення педагогічної задачі у спонтанній чи штучно створеній педагогічній ситуації, яка виникає (чи створена) у процесі роботи дорослого і дитини з матеріалами періодичного видання;

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДИТЯЧОЇ ПЕРІОДИКИ

- залучення дитини до обговорення та аналізу матеріалів дитячої періодики з метою формування у неї знань, умінь і навичок моральної культури;
- залучення особистісного життєвого досвіду дитини і дорослого до реалізації педагогічних завдань з метою формування моральної культури молодшого школяра;
- здійснення міжпредметних зв'язків, інтегрування навчального матеріалу з різних предметів початкової школи і виховного матеріалу у змісті дитячого періодичного видання;
- у зверненні до здобутків світової та національної культури;
- обговорення засобів і змісту ілюстративного матеріалу дитячого періодичного видання.

Зупинимось на одному із названих шляхів, до розгортання якого дотичні й інші. Здійснення міжпредметних зв'язків, інтегрування навчального матеріалу з різних предметів початкової школи і виховного матеріалу у роботі над змістом дитячого періодичного видання відповідає віковим особливостям цілісного сприйняття світу молодшим школярем. Застосування інтегральної технології навчання в початковій школі – це оптимальний шлях використання пізнавального, виховного потенціалу дитячої періодики. Як зазначає О.Я. Мариновська, інтеграційний підхід розвиває ідею формування цілісних знань учнів, які подаються не в контексті предметно орієнтованих схем, а привласнюються з оперттям на знання міжпредметного характеру, суб'єктний досвід школяра. Інтеграцію нових знань у цілісність забезпечує процес розуміння сутнісних властивостей об'єктів пізнання (явищ, понять тощо), а інтегруючи зміст суміжних дисциплін, учитель розкриває об'єкт вивчення цілісно і водночас різнобічно, що сприяє формуванню життєствердного образу світу школяра [4, 4].

Розглянемо можливість інтеграції навчального матеріалу предметів державного (“Літературне читання”) та шкільного компоненту (“Основи християнської етики”) з текстовим матеріалом дитячого періодичного видання (“Абетка казок”, “Барвінок”, “Водограй”). У цих різних джерелах виявимо тексти як однотипні елементи морального виховання і поєднаємо їх у якісно нову цілісність з метою створення нових знань, цінностей, норм і правил в життєдіяльності дитини, формування власного “образу світу” у свідомості молодшого школяра.

Уроки позакласного читання є складовою частиною курсу читання та розвитку мовлення в початкових класах. Основною метою і завданнями позакласного читання є педагогічне керівництво

самостійним читанням учнів, а також формування читацької самостійності, вміння орієнтуватись у книжковому світі, добирати для читання високохудожні твори відповідно до літературних уподобань, інтересів, повноцінно сприймати твір, грамотно працювати з його текстом, осмислювати й відтворювати зміст прочитаних творів, висловлювати своє ставлення до прочитаного, тобто формувати здатність самостійно засвоювати з прочитаного те найкраще і найцінніше, що виробило людство упродовж століть.

Курс “Основи християнської етики” впроваджений з початку 90-х років ХХ ст. у західних, а пізніше й у інших регіонах України з метою духовно-морального виховання учнівської молоді. Навчально-методичні комплекти з основ християнської етики для 1 – 4 класів загальноосвітніх шкіл ґрунтуються на сучасних підходах, принципах і методах. У них закладені відповідні форми і методи роботи для досягнення поставлених цілей. Навчально-методичний комплект, в який входять підручник (навчальна книга), робочий зошит, хрестоматія для класного і позакласного читання, методичний посібник для вчителя початкових класів відповідає сучасним потребам суспільства, вказує на тісний взаємозв'язок всіх діянок суспільного життя з мораллю і духовністю, подає достовірну інформацію про світ, яка відповідає сучасній науці, підкреслює позитивний бік духовно-моральних і матеріальних цінностей, міжконфесійно і оптимістично висвітлює духовне життя української дитини [2].

Однією із тем уроків християнської етики є тема “Виявляємо милосердя” [6], зміст якої можна інтегрувати з оповіданням Михайла Коцюбинського “Маленький грішник” для позакласного читання та проілюстрованим матеріалом часопису “Водограй” про вчинки милосердя для тіла і душі [1, 14]. Навчальною формою при цьому доцільно обрати урок-дослідження.

Як визначає Н. Прилепська, уроки-дослідження створюють умови для розвитку самостійної роботи учнів, базуються на аналізі ситуації в прочитаній літературі, який надалі ускладнюється будь-якою проблемою із життєвого досвіду. Аналізуючи і досліджуючи певну ситуацію, діти працюють над розв'язанням проблеми, знаходять аналогічні приклади з літератури. Такий вид роботи сприяє активізації самостійного мислення учнів. Це захоплює дітей, загострює розум і напружує волю в розв'язанні поставлених завдань [5, 233].

Метою даного уроку, побудованого на

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДИТЯЧОЇ ПЕРІОДИКИ

інтегрованому змісті, є створення умов для різнобічного розгляду понять гріха і чесноти, зокрема такого вчинку милосердя, як “грішника застерегти”, сприяти формуванню системного мислення, активізувати уяву, викликати позитивне емоційне ставлення до пізнання себе, інших людей і навколишнього світу в цілому. Проведення такого узагальнюючого уроку передбачає особливу підготовку як для вчителя (або вчителів, бо урок проводити можуть декілька вчителів, чи гостей), так і учнів. А саме: самостійне прочитання учнями оповідання М. Коцюбинського “Маленький грішник” [3], ознайомлення із змістом дитячого часопису “Водограй” [1, 14], роздрук вчителем (або використання мультимедійних засобів) сторінки з ілюстраціями із часопису “Водограй” про “Сім вчинків милосердя для тіла” і “Сім вчинків милосердя для душі”. Готуючись до такого уроку, вчитель повинен підготувати себе до інтерпретації, тлумачення тексту, адже саме йому на уроці належатиме роль посередника між автором і читачем (учнем). Почати урок вчитель може з розмови про чесноти людини для тіла і душі, залучити матеріал часопису.

Наступним етапом уроку є дослідження центральної проблеми оповідання: провини, гріха та відповідальності, вибору та рішення, задоволення, віти та обов’язку тощо. Вчитель просить звернути увагу на назву оповідання і ставить питання в режимі “бліц”, на які отримує короткі відповіді: Що називаємо гріхом? Кого автор назвав грішником? Який гріх вчинив Дмитрик? А який гріх вчинив Гаврилко? Чому автор назвав грішника “маленьким”? Через вік грішника, чи міру гріхопадіння? Чим можна пояснити непослух Дмитрика матеріному наказу? Чим знехтував Дмитрик, коли другий раз не послухався матері? Що отримав з того, а що втратив? Чому Дмитрик так слухається Гаврилка? Як ви думаєте, що відчуває Дмитрик, втративши матір та усвідомивши усе, що сталося? Чи почуває себе винним Дмитрик? Чи зможе він надалі зробити вибір між добром і злом? Чи зможе зрозуміти різницю між правдою і кривдою? Кого звинувачує Дмитрик у тому, що сталося: себе чи Гаврилка? А хто насправді більше винен? Як ви думаєте, чи вірить Дмитрик у Бога? Якщо “так”, то ким є Бог для Дмитрика? Про що застерігає нас автор?

Роздуми учнів над поставленими питаннями повинні актуалізувати їхній власний життєвий досвід у ситуаціях, схожих до Дмитрикових: непослух, вибір між добром і злом, боротьба із спокусою, неспівпадіння власних бажань і

можливостей їх задоволення, покарання, каяття, докори сумління тощо. Вчитель повинен підвести учнів до розуміння того, що будь-яка життєва ситуація у кожній людини, незалежно від віку і життєвого досвіду це – вибір і шлях до самовдосконалення, відповідальність за себе та рідних, близьких чи просто знайомих, а то й незнайомих людей.

На завершення уроку-дослідження вчитель з опертям на власний життєвий досвід молодших школярів ставить важливе питання: Як можна застерегти грішника? Чи була в твоєму житті ситуація, коли ти застеріг когось від поганого вчинку чи тебе застерегли? Хто і що є основним застереженням нас від гріха?

Для усвідомлення молодшими школярами чесноти “застереження від гріха” вчитель пропонує дослідити перелік чеснот у журналі “Водограй” і визначити ті, які порушив Дмитрик і Гаврилко.

Висновки. Дороговказами на шляху удосконалення морального виховання молодших школярів засобами дитячих періодичних видань є принципи природовідповідності, народності, культуровідповідності, зв’язку з життям, що реалізуються у практику виховної роботи, зумовлюють пошук нових форм, методів, шляхів і засобів виховання.

Ефективність використання виховного потенціалу дитячих періодичних видань полягає у зміні ставлення вчителів/вихователів, батьків до дитячої періодики як джерела розваг та супроводу щодо проведення дозвілля. Моральне виховання молодших школярів засобами дитячої періодики у навчальних формах, методах і змісті реалізує настанови особистісно орієнтованої, гуманістичної парадигми виховання. При цьому змістовий матеріал дитячого періодичного видання може слугувати як самостійним засобом морального виховання та розвитку молодших школярів, так і використовуватись в інтеграції з іншими засобами.

Перспектива подальших досліджень проблеми пов’язана із дослідженням засобів і змісту ілюстративного матеріалу дитячого періодичного видання з метою морального виховання молодших школярів.

1. *Водограй. Журнал для дітей.* – 2015. – квітень. – № 4 (139). – 14 с.

2. *Жуковський В.М. Методологічні засади підготовки навчально-методичного комплексу з курсу “Основи християнської етики” для початкової школи / В.М. Жуковський, І.Л. Сіданіч.* – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://ippo.org.ua>

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ПОЛЬЩІ

3. Коцюбинський М.М. Твори: В 3 т. – Т.1: Оповідання. Повісті. Додатки. Поетична спадщина М.Коцюбинського / М. Коцюбинський. – К.: Держлітвидав України, 1955. – 486 с.

4. Мариновська О.Я. Інтегральна технологія навчання: від теорії до практики / Оксана Мариновська // Початкова освіта. – 2011. – № 32 (608). – С. 3 – 5.

5. Прилепська Н.В. Нетрадиційні уроки позакласного читання в початковій школі / Н.В. Прилепська, Н.Г. Данильченко // Таврійський вісник освіти. – 2013. – № 2. – С. 229 – 234.

6. Шумська О. Основи християнської етики. Зошит для 4 класу / О. Шумська. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2015. – 52 с.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2016

УДК 371.133 (477)

Юлія Янісів, аспірант кафедри математики, інформатики та методики їх викладання у початковій школі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ПОЛЬЩІ

У статті розглядається проблема змісту професійної підготовки та професійного розвитку вчителя в Польщі; підкреслюється необхідність формування певних типів компетенцій у майбутніх фахівців у період навчання в педагогічних закладах освіти.

Ключові слова: педагогічна освіта, зміст підготовки вчителя, професійна компетентність вчителя, компетенції педагога.

Лит. 11.

Юлія Янісів, аспірант кафедри математики, інформатики і методики їх преподавання в початковій школі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

КОМПЕТЕНТНОСНЫЙ ПОДХОД В СОДЕРЖАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ В ПОЛЬШЕ

В статье рассматривается проблема содержания профессиональной подготовки и профессионального развития учителя в Польше; подчеркивается необходимость формирования определенных типов компетенций у будущих специалистов в период обучения в педагогических учебных заведениях.

Ключевые слова: педагогическое образование, содержание подготовки учителя, профессиональная компетентность учителя, компетенции педагога.

Yuliya Yanysyv, Postgraduate student of the Mathematics, Computer Science and Methodology of Teaching at Primary Schools Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE COMPETENCE APPROACH OF THE CONTENT OF TRAINING TEACHERS IN POLAND

The article deals with the content problem of professional preparation and professional development of the teacher in Poland; underlines the need for the formation of certain types of competence in future specialists during the studies at pedagogical institutions.

Keywords: pedagogical education, teacher's preparation content, professional knowledge of the teacher, competence of the teacher.

Постановка проблеми. У сучасних умовах активізуються наукові пошуки щодо удосконалення підготовки педагогічних кадрів на основі врахування світового досвіду та використання національних освітніх традицій. Відбувається модернізація системи вищої педагогічної освіти, зумовлена впливом міжнародних тенденцій та зростаючими вимогами суспільства до особистості вчителя.

Освітня політика української держави сьогодні зорієнтована на адаптацію вищої педагогічної школи до європейських вимог, підвищення компетентності педагогів, запровадження інноваційних змін, досягнення належного рівня конкурентоспроможності фахівців на світовому ринку праці. Змінюються функції, завдання вчителя, формується новий погляд на цю професію. Перед педагогічними фахівцями